การวิเคราะห์แนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดีย กับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท

An Analysis of Natthikadiṭṭhi Concept in Indian Philosophy and Anattā in Theravada Buddhist Philosophy

พระธรรมนูญ กุสลธมฺโม[1], พระครูภาวนาโพธิคุณ[2], จรัส ลีกา[3], พระครูศรีปริยัติบัณฑิต[4] และ อุทัย กมลศิลป์[5]

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น[1,2,3,4]

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด[5]

PhraThammanoon Kusaladhammo[1], PhraKrubhavanabhothikun[2], Jaras Leeka[3], PhrakruSripariyatbundit[4] and Uthai Kamonsin[5]

Mahachulalongkornrajavidyalayai University KhonKaen Campus[1,2,3,4]

Mahamakutrajavidyalaya University, Roi Et Campus[5]

Corresponding Author, E-mail: Kusaladhammo@gmail.com

****

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดีย 2) ศึกษาหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท และ 3) วิเคราะห์แนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดียกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ และทุติยภูมิวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า

1. นัตถิกทิฏฐิมีทัศนะว่า มนุษย์เกิดจากการรวมตัวของสสารคือธาตุ 4 เรียกว่า อัตตา เมื่อมนุษย์ตายไป สสารที่รวมกันแยกจากกันเป็นเพียงการดับสูญของอัตตา ธาตุ 4 ก็กลับคืนสู่ธาตุ 4

---

* ได้รับบทความ: 5 ตุลาคม 2566; แก้ไขบทความ: 19 ธันวาคม 2566; ตอบรับตีพิมพ์: 27 ธันวาคม 2566

Received: 5 October 2023; Revised: 19 ธันวาคม 2023; Accepted: 27 December 2023

แนวคิดแบบอุจเฉททิฏฐิ แบ่งเป็น 3 ลักษณะ 1) หลังจากตายแล้ว อัตตาทุกชนิดจะขาดสูญ 2) หลังจากตายแล้ว อัตตาและโลกไม่เกิดอีก 3) ปฏิเสธความมีอยู่ทุกอย่าง ด้วยการปฏิเสธความไม่มีอยู่แห่งผลของการกระทำทั้งดีและชั่ว นอกจากนี้ยังมีทัศนะว่า สิ่งที่เป็นจริงจะต้องรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสเท่านั้น สิ่งที่มีอยู่จริงจึงมีเพียงสสารหรือวัตถุ สิ่งอื่นนอกจากนี้ เช่น อากาศ จิต อาตมัน ไม่ใช่สิ่งที่มีจริงเพราะไม่อาจรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส

2. พุทธปรัชญามีทัศนะว่า หลักอนัตตาเป็นการละความยึดมั่นในความเป็นตัวตน (อหังการ-มมังการ) และเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงเป้าหมายสูงสุดด้วยความว่างจากตัวตนและการบรรลุพระนิพพาน หลักอนัตตามีนัยครอบคลุม 3 กรอบ คือ 1) อนัตตาที่มีนัยครอบคลุมเฉพาะขันธ์ 5 2) อนัตตาที่มีนัยครอบคลุมสังขตธรรมทั้งหมด 3) อนัตตามีนัยครอบคลุมอสังขตธรรมคือนิพพาน พุทธปรัชญาปฏิเสธว่าอัตตาไม่มีเพราะว่า อัตตาเป็นเพียงการประชุมกันของธาตุซึ่งไม่ใช่สภาวะที่แท้จริง และสิ่งเป็นรูปธรรมและนามธรรม ย่อมเป็นไปตามกฎของเหตุปัจจัย

3. ผลการวิเคราะห์พบว่า แนวคิดนัตถิกทิฏฐิ มีทัศนะเกี่ยวกับชีวิตว่าเป็นเพียงการประกอบกันของธาตุ 4 เมื่อชีวิตสิ้นสุดลงสภาวะความเป็นธาตุ 4 ก็สลายไปกลับคืนสู่สภาวะเดิมไม่มีสิ่งใดที่จะเป็นเชื้อในการนำไปเกิดในภพใหม่จึงปฏิเสธการมีอยู่ในภพต่อไปซึ่งเจาะจงเฉพาะสิ่งมีชีวิตเท่านั้น ส่วนหลักอนัตตาเป็นการละความยึดมั่นในความมีตัวตน ซึ่งเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายสูงสุด คือ การบรรลุนิพพาน ซึ่งมีเนื้อหาที่ครอบคลุมถึงชีวิต (ขันธ์ 5) สังขตธรรม และอสังขตธรรม คือ นิพพาน ซึ่งสภาวะทั้งหมดนี้ล้วนตกอยู่ในกฎไตรลักษณ์ทั้งสิ้น

คำสำคัญ: นัตถิกทิฏฐิ; ปรัชญาอินเดีย; อนัตตา; พุทธปรัชญาเถรวาท

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the concept of Natthikadiṭṭhi concept in Indian philosophy, 2) to study the concept of Anattā in Theravada Buddhist philosophy; 3) to analyze the concept of Natthikadiṭṭhi in Indian philosophy and the Anattā in Theravada Buddhist philosophy. This study was conducted by documentary research by studying information from primary and secondary sources. The obtained data were analyzed by a descriptive method based on the inductive principle.

The research results were as follows:

1. Natthikadiṭṭhi has the view that human beings are formed from the combination of matters or four elements called Attā. When humans die, the combined matter is just

the extinguishing of Attā, and the four elements return to the four elements. The concept of Ucchedadiṭṭhi is divided into three characteristics: (1) after death, all of Attā are extinguished. (2) After death, Attā and the world no longer exist. (3) It is to deny all existence by denying the non-existence of the consequences of good and evil actions. There is also the view that what is real must only be perceived by the senses. Real things, therefore, have only matter or objects. Other things such as air, mind, and Ātman are not real things because they cannot be perceived by the senses.

2. Buddhist philosophy has the view that Anattā is the renunciation of attachment to one's self (Ahaṅkāra-mamaṅkāra) and is a guideline for practice to reach the ultimate goal of emptiness from one's self and attaining Nirvana. Anattā principle covers three areas: (1) Anattā which covers the Five Khandha; (2) Anattā which covers the whole Saṅkhata-dhamma; (3) Anattā has implications covering the Asaṅkhata-dhamma as Nirvana. Buddhist philosophy denies that Attā does not exist because Attā is just a meeting of the elements, not a real state or concrete and abstract things. It will follow the law of cause and effect.

3. The results of the analysis of Natthikadiṭṭhi showed that Natthikadiṭṭhi has a view of life as merely a combination of the four elements. When one's life ends, the four elemental states are dissolved and returned to their original state. There is no such thing as an infestation of the introduction to a new world; it is a denial of existence in the next world, which is specific to living beings. The Anattā principle is the renunciation of self-existence. It is a practice guideline to achieve the highest goal, Nirvana which covers life (Five Khandha), Saṅkhata-dhamma, and Asaṅkhata-dhamma or Nirvana. All of these conditions fall under the rule of three characteristics.

Keywords: Natthikadiṭṭhi; Indian Philosophy; Anattā; Theravada Buddhist Philosophy

บทนำ

มนุษย์เกิดมาพร้อมกับอวิชชา กล่าวคือ ความมืดบอดต่อโลกและชีวิต ยังไม่รู้จักตัวเองอย่างแท้จริง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มนุษย์ต่างค้นหาคำตอบเกี่ยวกับเรื่องความจริงของชีวิตว่า “ชีวิตคืออะไร หลังจากตายไปแล้วจะไปไหนและชีวิตจะสิ้นสุดลงเมื่อไร อะไรคือ แก่นแท้ของโลกและชีวิต” ด้วยเหตุนี้ จึงมีลัทธิความเชื่อทางศาสนาเกิดขึ้นในโลก มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยก่อนพุทธกาล

ซึ่งได้มีสมณพราหมณ์เป็นจำนวนมาก ผู้เป็นเจ้าลัทธิที่มีความเห็นและความเชื่อต่าง ๆ แตกต่างกันไป ปรัชญาทุกระบบ ทั้งปรัชญาสายตะวันตกและสายตะวันออก ยกเว้นพุทธปรัชญาเถรวาท ต่างยอมรับเรื่องอัตตา ตัวตน ต่างกันเพียงที่ตัวตนมีอยู่อย่างไรเท่านั้น ในบรรดาลัทธิและศาสนาอื่นทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นลัทธิและศาสนาที่เกิดก่อนพุทธปรัชญา หรือลัทธิและศาสนาที่เกิดภายหลังพุทธปรัชญา ย่อมแสดงอัตตาหรือตัวตนทั้งนั้น ดังจะเห็นได้ เช่น ศาสนาพราหมณ์มีคำสอนที่เชื่อว่า ทุกคนมีอาตมัน คือ อัตตา และเมื่อได้อบรมอาตมันหรืออัตตาให้เต็มที่แล้ว ก็เป็นมหาตมัน (อัตตาใหญ่) ดังที่มาใช้เรียกว่า มหาตมะ และมหาตมัน ในที่สุดก็เข้ารวมอยู่ในปรมาตมันเป็นบรมอัตตา เป็นที่รวมของอัตตาทั้งหมด และความเชื่อหรือทิฐิ มีบทบาทสำคัญต่อกรอบความคิดของบุคคลในการดำเนินชีวิต ความเชื่อที่ถูกต้อง ช่วยปรับให้ทัศนะแห่งการมองโลกตรงตามเป็นจริง ซึ่งพุทธศาสนาใช้ศัพท์ว่าอุชุภูตทัศนะ ที่ช่วยให้การดำเนินชีวิตไม่สูญเปล่า (อโมฆชีวิต) (ส.สฬา. (ไทย) 18/365/438) ความเชื่อบางอย่างแม้จะเกิดมาหลายพันปี แต่ยิ่งนานวันยิ่งมีอิทธิพลแผ่คลุมโลก ชาวโลกส่วนใหญ่ไหลไปตามกระแสนั้น เช่น ความเชื่อว่าตายแล้วสูญเป็นต้น เป็นเหตุให้ขาดความรับผิดชอบทางด้าน ศีลธรรม (Moral Responsibility) เช่น แนวคิดของกลุ่มนัตถิกทิฏฐิ ที่มีแนวคิดว่า ความเห็นที่ยอมรับแต่ความไม่มี ปฏิเสธความมีอยู่ทุกอย่าง หรือ ความเห็นว่าสิ่งที่ทำแล้วไม่มีผลย้อนกลับต่อผู้กระทำความดี เป็นความเห็นที่ปฏิเสธผลของการกระทำเป็นต้น (ม.อุ.อ. (ไทย) ดังพุทธพจน์ที่ว่า สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง มีวาทะอย่างนี้มีความเห็นอย่างนี้ว่า ทานที่ให้แล้วไม่มีผล การบวงสรวงไม่มีผล การบูชาไม่มีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่สัตว์ทำดีทำชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี คุณของมารดาไม่มี คุณของบิดาไม่มี โอปปาติกสัตว์ไม่มี สมณพราหมณ์ที่ปฏิบัติชอบ ทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วประกาศให้รู้ทั่ว ไม่มีในโลก (ม.ม. (ไทย) 13/94–95/97–99)

ตามนัยพุทธพจน์ข้างต้น แนวความคิดของพวกนัตถิกทิฏฐิ แสดงให้เห็นว่าเป็นความเห็นที่ปฏิเสธความไม่มีแห่งผลของการกระทำทุกอย่าง กล่าวคือ เมื่อกระทำเหตุไปแล้ว ถือว่าไม่มีผลของการกระทำนั้น ๆ เพราะฉะนั้น การทำความดี หรือ ความชั่ว ก็สักแต่ว่ากระทำเท่านั้น แต่ไม่มีผลของความดีชั่ว เพราะลัทธินี้เชื่อว่าผลของการให้ ผลของการบูชา เคารพสักการะ กราบไหว้ หรือการเซ่นบวงสรวง ผลของกุศลกรรมอกุศลกรรมทุกอย่าง เป็นเรื่องของคนโง่บัญญัติไว้ ผลจากการกระทำในสิ่งเหล่านี้ไม่มีอยู่จริง ทิฏฐิข้อที่ว่าโลกนี้และโลกหน้าไม่มี หมายความว่า สัตว์ในโลกอื่นที่จะมาเกิดในโลกนี้ หรือสัตว์ในโลกนี้ที่จะมาเกิดในโลกอื่น ก็ไม่มี เพราะว่าลัทธินี้เชื่อว่า สัตว์ทั้งหลาย หลังจากตายแล้ว ย่อมขาดสูญหมด ไม่มีการเกิดอีก ทิฏฐิข้อที่ว่า บุญคุณของบิดามารดาไม่มี หมายความว่า บุคคลผู้มีทิฏฐิเช่นนี้มักถือว่า ไม่จำเป็นต้องกตัญญูกตเวทีตอบแทนพระคุณของพ่อแม่ เพราะลูกที่เกิดมาถือว่าเกิดตามกฎธรรมชาติ การเลี้ยงเป็นหน้าที่อันจำเป็นของพ่อแม่ แต่ลูกคนใดจะไม่เลี้ยงพ่อแม่ ก็ถือว่าไม่ผิดแต่ประการใด ส่วนพ่อแม่ที่ไม่เลี้ยงลูกนั้นผิดหน้าที่โดยตรง (วนิดา เศาภายน, 2547 : 26)

พุทธปรัชญาเถรวาทแสดงหลักอนัตตา โดยสอดคล้องกับความจริงที่พระพุทธองค์ ทรงค้นพบหลังจากที่ตรัสรู้แล้ว คือหลักปฏิจจสมุปบาท อนัตตาจึงเป็นหลักความจริงในกฎธรรมชาติที่สะท้อนให้เห็นถึงทรรศนะทางอภิปรัชญาของพระพุทธศาสนาที่แตกต่างไปจากคำ สอนของลัทธิศาสนาและปรัชญาอื่น ๆ ในอินเดียอย่างเด่นชัด พุทธปรัชญา แสดงหลักอนัตตาโดยสัมพันธ์กับการศึกษา และปฏิบัติธรรมเพื่อมุ่งถ่ายถอนความยึดมั่นถือมั่นในความเป็นตัวตนคือความยึดถือว่าเป็นตัวเราของเรา (อหังการ-มมังการ) เป็นต้น ซึ่งจะเป็นแนวทางของการปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุด ของพุทธศาสนา คือ ความว่างจากตัวตน (อัตตสุญญตา) ความหลุดพ้นจากทุกข์ (วิมุตติ) หรือความดับเย็นเป็นสุขได้แก่นิพพาน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539 : 51–52) พุทธปรัชญาเถรวาทแสดงหลักอนัตตา เพื่อแย้งหลักอัตตาในความหมายปรมัตถ์ของศาสนาเทวนิยม แสดงความไร้เหตุผลรองรับของทฤษฎีอาตมันหรืออัตตาในศาสนาเทวนิยม ทฤษฎีอนัตตาในพระพุทธศาสนามีนัยครอบคลุม 3 กรอบ คือ 1) อนัตตาที่มีนัยครอบคลุมเฉพาะขันธ์ 5 2) อนัตตาที่มีนัยครอบคลุมสังขตธรรมทั้งหมด 3) อนัตตามีนัยครอบคลุมอสังขตธรรมคือนิพพาน (พระมหาสมจินต์ สมฺมาปญฺโญ (วันจันทร์), 2544 : 10) นอกจากนี้การวิเคราะห์แนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดียกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท เพื่อเป็นประโยชน์ทั้งในเชิงทฤษฎีทางวิชาการให้เกิดความกระจ่างชัดและเป็นประโยชน์เชิงปฏิบัติที่นำไปสู่การปรับทิฏฐิความเห็นให้ถูกต้องอันจะเป็นฐานนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามกรอบคิดที่ว่าเพื่อรู้จักปัญหาที่ยังเป็นปัญหาเพื่อรู้คำตอบทุกคำตอบที่เป็นไปได้ และเพื่อรู้จักเก็บส่วนที่ดีจากทุกคำตอบมาเป็นหลักยึดเหนี่ยวของตน (กีรติ บุญเจือ, 2541 : 2)

ดังนั้น จากปัญหาที่กล่าวมานี้ ทำให้ผู้วิจัยมีความประสงค์จะทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์แนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดียกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท เพื่อตอบข้อสงสัยว่า แนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดียกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท มีความเหมือนและแตกต่างกันอย่างไร และงานวิจัยนี้เมื่อเสร็จสมบูรณ์แล้วจะเป็นข้อมูลสารสนเทศแก่ผู้สนใจในเรื่องนี้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดีย
2. เพื่อศึกษาหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท
3. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดียกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัย การวิเคราะห์แนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดียกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1) รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์แนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดียกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เพื่อทำการวิจัยถึงแนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดีย หลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท และนำแนวคิดทั้ง 2 นั้น มาวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบว่าแนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดียกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาทมีความเหมือนและแตกต่างกันอย่างไร

2) ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์แนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดียกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ ดังนี้

2.1) ขอบเขตด้านเอกสาร มีดังนี้ 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา รวมทั้งตำราเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2) ขอบเขตด้านเนื้อหา : แนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดีย, หลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท, วิเคราะห์แนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดียกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท

3) ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ได้กำหนดขั้นตอนไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับ แนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดีย โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้ 1) แนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดีย 2) แนวคิดเกี่ยวกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท และ 3) วิเคราะห์แนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดียกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท การศึกษาในขั้นตอนที่ 1 นี้เป็นการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดีย และหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท เพื่อเป็นการตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้อย่างครบถ้วน

ขั้นตอนที่ 2. การดำเนินการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์แนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดียกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิที่มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดีย เป็นการตอบโจทย์วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 2) ศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นการตอบโจทย์วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 3) ศึกษาเอกสารชั้นทุติยภูมิที่มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดียกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท เพื่อนำแนวคิด ทฤษฎี เหล่านี้มาร่วมวิเคราะห์เพื่อตอบโจทย์

การวิจัย และ 4) การวิเคราะห์แนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดียกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท ด้วยวิธีการนำเอาเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิมาเปรียบเทียบแล้ววิเคราะห์ ซึ่งผลที่ได้จากการวิเคราะห์จะเป็นการตอบโจทย์วัตถุประสงค์ข้อที่ 3

4) การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดียกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท โดยการนำเสนอข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ ด้วยการตีความ การแปรความ และการจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์แล้ววิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Ananlysis) ตามหลักการของอุปนัยวิธี (Inductive Method) โดยยึดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นแนววิเคราะห์เพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงที่ได้จากการวิจัยโดยผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อ ดังนี้

1) จัดหมวดหมู่ข้อมูลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดียกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท ที่ได้มาทั้งหมด

2) แยกแยะข้อมูลในด้านต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์อย่างเป็นระบบ

3) เปรียบเทียบข้อมูล ลักษณะที่เหมือนกัน และแตกต่างกัน

4) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ตามหลักอุปนัยวิธีโดยวิธีการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดียกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ตอบโจทย์วัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ

5) สรุปการวิเคราะห์ข้อมูล และอภิปรายผล : ผู้วิจัยจะทำการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดีย 2) เพื่อศึกษาหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท 3) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดียกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นการสรุปในประเด็นที่สำคัญครบคุมเนื้อหาทั้งหมดของวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ข้อ และผู้วิจัยจะทำการอภิปรายผลการวิจัยเพื่อหาความสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์แนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดียกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท ที่ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาแล้วเพื่อตรวจสอบผลการวิจัยในครั้งนี้ว่า ผลของการวิจัยที่ได้มีความสอดคล้องและไม่สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างไร นอกจากนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อเสนอแนะของการวิจัยในบางประเด็นที่ยังมีคำตอบยังไม่ชัดเจนอาจเกิดขึ้นจากขอบเขตด้านระยะเวลาจึงทำให้ประเด็นดังกล่าวขาดความสมบูรณ์ ดังนั้นเพื่อเป็นการเติมเต็มให้กับงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงนำประเด็นเหล่านั้นมานำเสนอไว้เป็นข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์แนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดียกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงนำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเหล่านั้นมาแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ ดังนี้

1. แนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดีย พบว่า นัตถิกทิฏฐิ คือ ความเห็นว่าขาดสูญ เป็นมิจฉาทิฏฐิ (ความเห็นผิด) ที่ปฏิเสธชีวิตและโลกหลังความตาย กล่าวคือ ทิฏฐิเช่นนี้มีความเห็นว่า อัตตาเป็นเพียงการประชุมของธาตุทั้ง 4 ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ เท่านั้น เมื่อตายไปแล้วก็จบสิ้นลง ภพ ภูมิ รวมทั้งโลกนี้เมื่อสูญสิ้นก็ไม่เกิดอีก จึงไม่มีความยินดีในภพภูมิใดเลย ดังนั้นการกระทำทุกอย่างทั้งดีและชั่วไม่มีผลใด ๆ ทั้งสิ้น ชีวิตมีอยู่เพียงชาตินี้ชาติเดียวเท่านั้น ซึ่งมูลเหตุสำคัญของความเห็นแบบนัตถิกทิฏฐิมักเกิดขึ้นจากภายในจิตใจของบุคคลนั้น ๆ เป็นสำคัญ ทั้งนี้อาจจะได้รับอิทธิพลจากบุคคลภายนอกถ่ายทอดความคิดเช่นนี้ให้หรืออาจจะเกิดจากความใคร่ครวญเห็นผิดของตนนั้นเอง ซึ่งเกิดจากความยึดมั่นถือมั่นในอัตตา จนทำให้หลงผิดยึดติดกับเบญจขันธ์ ขาดวิจารณญาณในความเป็นจริงของชีวิต (อริยสัจ) และความเปลี่ยนแปลงของโลก รู้ไม่เท่าทันผัสสะที่เข้ามากระทบ ทำให้สำคัญผิดต่อกุศลธรรมและอกุศลธรรมเหล่านี้ซึ่งเป็นมูลเหตุภายใน ส่วนมูลเหตุภายนอกที่เกิดจากบุคคลอื่น ก็ด้วยความที่ถูกบาปมิตรครอบงำทางด้านความคิด ชักชวนไปในทางที่ไม่ถูกต้องทำนองคลองธรรม และแนวคิดแบบนัตถิกทิฏฐินี้มีมาก่อนครั้งพุทธกาล และสืบต่อมาผ่านยุคสู่ยุคเรื่อยมา นัตถิกทิฏฐิเป็นแนวคิดที่เป็นมิจฉาทิฏฐิ คือ ความเห็นผิดอันเป็นปฏิปักษ์ต่อสัมมาทิฏฐิ แต่ถึงอย่างไรก็ตามแนวคิดแบบนัตถิกทิฏฐิก็ยังทรงอิทธิพลและเป็นข้อโต้แย้งถกเถียงกันตลอดมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันและจะมีต่อไปในอนาคตอย่างไม่ต้องสงสัย แนวความคิดแบบนัตถิกทิฏฐิที่ปรากฏเป็นความเชื่อทางศาสนา ยังได้แผ่ขยายไปสู่ด้านอื่น ๆ ของสังคม

2. หลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า แนวคิดหลักอนัตตาของพุทธปรัชญา เกิดขึ้นจากการที่เจ้าชายสิทธัตถะทอดพระเนตรเห็นคนแก่ คนเจ็บ คนตาย แล้วทรงคำนึงเห็นความทุกข์ที่มวลมนุษย์ต้องประสบทั่วสากล และเข้าพระทัยถึงภาวะที่สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงแท้ล้วนเกิดขึ้นแล้วปรวนแปรแล้วสิ้นสุดด้วยแตกดับ ความระงับความทุกข์อันเนื่องมาจากสาเหตุเช่นนั้นเสีย เจ้าชายออกบวชทำความเพียรเร่งพินิจศึกษาและปฏิบัติอยู่ 6 ปี พบคำตอบคลายข้อสงสัยและบรรลุธรรมในที่สุด และทรงสั่งสอนธรรมอยู่ 45 ปี พระองค์ก็ปรินิพพาน และการปฏิเสธตัวตน เป็นการปฏิวัติความคิดและความเชื่อถือดั่งเดิมของศาสนาพราหมณ์โดยสิ้นเชิง ซึ่งเป็นศาสนาที่หยั่งรากลึกและมั่นคงอยู่ในอินเดียก่อนพุทธสมัยมาไม่ต่ำกว่าพันปี สอนว่าในตัวมนุษย์มีสิ่งอันเที่ยงแท้ไม่เปลี่ยนแปรดำรงอยู่เป็นแกนกลางของชีวิต สิ่งดังกล่าวนี้เรียกว่า อัตตาหรืออาตมัน เมื่อคนตายร่างกายเท่านั้นที่เสื่อมสลายแตกดับ ส่วนอาตมันซึ่งเป็นวิญญาณของร่างกายจะไม่แตกดับไปด้วย แต่จะออกจากร่างกายเก่าไปเกิดใหม่ในร่างกายใหม่

เหมือนคนเปลี่ยนเสื้อผ้าจากชุดเก่าไปสวมเสื้อผ้าชุดใหม่ ตัวการอันสำคัญที่ก่อให้เกิดการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปตามกรรมและสุขทุกข์ทั้งปวงแห่งชีวิตของมนุษย์ก็คือ อุปาทาน หรือการยึดมั่น และตัวการที่ทำให้มนุษย์มืดบอด ยึดถือ กอบโกย หวงแหน และโอ้อวด ก็คือ อุปาทาน เพราะไม่รู้ธรรมชาติอันแท้จริง จึงได้ยึดมั่นว่า “ตัวฉัน” และ “ของฉัน” แต่เมื่อใดมีการบรรลุ อนัตตาธรรม เมื่อนั้นอุปาทานก็เป็นอันถูกทำลายลงอย่างเด็ดขาด

พุทธปรัชญามองเห็นสิ่งทั้งหลายในรูปของส่วนประกอบต่าง ๆ ที่มาประชุมกันเข้า ตัวตนแท้ ๆ ของสิ่งทั้งหลายไม่มี เมื่อแยกส่วนต่างๆ ที่มาประกอบกันเข้านั้นออกไปให้หมดก็จะไม่พบตัวตนของสิ่งนั้นเหลืออยู่ ตัวอย่างง่าย ๆ ที่ยกขึ้นอ้างกันบ่อย ๆ คือ “รถ” เมื่อนำส่วนประกอบต่าง ๆ มาประกอบเข้าด้วยกันตามแบบที่กำหนด ก็บัญญัติเรียกกันว่า “รถ” แต่ถ้าแยกส่วนประกอบทั้งหมดออกจากกัน ก็จะหาตัวตนของรถไม่ได้มีแต่ส่วนประกอบทั้งหลาย ซึ่งมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันจำเพาะแต่ละอย่างอยู่แล้ว คือ ตัวตนของรถมิได้มีอยู่ต่างหากจากส่วนประกอบเหล่านั้น มีแต่เพียงคำบัญญัติว่า “รถ” สำหรับสภาพที่มารวมตัวกันเข้าของส่วนประกอบเหล่านั้น แม้ส่วนประกอบแต่ละอย่าง ๆ นั้นเอง ก็ปรากฏขึ้นโดยการรวมกันเข้าของส่วนประกอบย่อยๆ ต่อๆ ไปอีก และหาตัวตนที่แท้ไม่พบเช่นเดียวกัน เมื่อจะพูดว่าสิ่งทั้งหลายมีอยู่ ก็ต้องเข้าใจในความหมายว่า มีอยู่ในฐานะมีส่วนประกอบต่าง ๆ มาประชุมเข้าด้วยกัน

ชีวิตประกอบด้วยขันธ์ 5 เท่านั้น ไม่มีสิ่งใดอื่นอีกนอกเหนือจากขันธ์ 5 ไม่ว่าจะแฝงอยู่ในขันธ์ 5 หรืออยู่ต่างหากจากขันธ์ 5 ที่จะมาเป็นเจ้าของหรือควบคุมขันธ์ 5 ให้ชีวิตดำเนินไป ในการพิจารณาเรื่องชีวิต เมื่อยกเอาขันธ์ 5 ขึ้นเป็นตัวตั้งแล้ว ก็เป็นอันครบถ้วนเพียงพอ ขันธ์ 5 เป็นกระบวนการที่ดำเนินไปตามกฎแห่งปฏิจจสมุปบาท คือ มีอยู่ในรูปกระแสแห่งปัจจัยต่าง ๆ ที่สัมพันธ์เนื่องอาศัยสืบต่อกัน ไม่มีส่วนใดในกระแสคงที่อยู่ได้ มีแต่การเกิดขึ้นแล้วสบายตัวไป พร้อมกับที่เป็นปัจจัยให้มีการเกิดขึ้นแล้วสลายตัวต่อ ๆ ไปอีก ส่วนต่างๆ สัมพันธ์กัน เนื่องอาศัยกัน เป็นปัจจัยแก่กัน จึงทำให้กระแส หรือกระบวนการนี้ดำเนินไปอย่างมีเหตุผลและคุมเป็นรูปร่างต่อเนื่องกัน ในภาวะเช่นนี้ ขันธ์ 5 หรือชีวิตจึงเป็นไปตามกฎแห่งไตรลักษณ์ คือ อยู่ในภาวะแห่งอนิจจตา ไม่เที่ยง ไม่คงที่ อนัตตตา ไม่มีส่วนใดที่มีตัวตนแท้จริง และไม่อาจยึดถือเอาเป็นตัวตนได้ ทุกขตา ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายตัวอยู่ทุกขณะ และพร้อมที่จะก่อให้เกิดความทุกข์ได้เสมอ ในกรณีที่มีการเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยความไม่รู้

กระบวนการแห่งขันธ์ 5 หรือชีวิต ซึ่งดำเนินไปพร้อมด้วยการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดทุกขณะ โดยไม่มีส่วนที่เป็นตัวเป็นตนคงที่อยู่นี้ ย่อมเป็นไปตามกระแสแห่งเหตุปัจจัยที่สัมพันธ์แก่กันล้วน ๆ ตามวิถีทางแห่งธรรมชาติของมัน แต่ในกรณีของชีวิตมนุษย์ปุถุชน ความฝืนกระแสจะเกิดขึ้น โดยที่จะมีความหลงผิดเกิดขึ้น และยึดถือเอารูปปรากฏของกระแสหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของกระแสว่าเป็นตัวตน และปรารถนาให้ตัวตนนั้นมีอยู่ หรือเป็นไปในรูปใดรูปหนึ่ง ในเวลาเดียวกัน ความเปลี่ยนแปลงหมุนเวียนที่เกิดขึ้นในกระแสก็ขัดแย้งต่อความปรารถนา เป็นการบีบคั้นและเร่งเร้าให้เกิดความยึดอย่างรุนแรงยิ่งขึ้น

ความดิ้นรนหวังให้มีตัวตนในรูปใดรูปหนึ่ง และให้ตัวตนนั้นเป็นไปอย่างใดอย่างหนึ่งก็ดี ให้คงที่เที่ยงแท้ถาวรอยู่ในรูปที่ต้องการก็ดี ก็ยิ่งรุนแรงขึ้น เมื่อไม่เป็นไปตามที่ยึดอยาก ความบีบคั้นก็ยิ่งแสดงผลเป็นความผิดหวัง ความทุกข์ความคับแค้นรุนแรงขึ้นตามตามกัน พร้อมกันนั้นความตระหนักรู้ในความจริงอย่างมัว ๆ ว่าความเปลี่ยนแปลงจะต้องเกิดขึ้นอย่างใดอย่างหนึ่งแน่นอน และตัวตนที่ตนยึดอยู่อาจไม่มีหรืออาจสูญสลายไปเสีย ก็ยิ่งฝังความยึดอยากให้เหนียวแน่นยิ่งขึ้น พร้อมกับความกลัว ความประหวั่นพรั่นพรึงก็เข้าแฝงตัวร่วมอยู่ด้วยอย่างลึกซึ้งและสลับซับซ้อน ภาวะจิตเหล่านี้ก็คือ อวิชชา (ความไม่รู้ตามเป็นจริงหลงผิดว่ามีตัวตน) ตัณหา (ความอยากให้ตัวตนที่หลงว่ามีนั้นได้เป็น หรือไม่เป็นต่าง ๆ) อุปาทาน (ความยึดถือผูกตัวตนในความหลงผิดนั้นไว้กับสิ่งต่าง ๆ) กิเลสเหล่านี้แฝงลึกซับซ้อนอยู่ในจิตใจ และเป็นตัวคอยบังคับบัญชาพฤติกรรมทั้งหลายของบุคคลให้เป็นไปต่าง ๆ ตามอำนาจของมัน ทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว ตลอดจนเป็นตัวหล่อหลอมบุคลิกภาพและมีบทบาทสำคัญในการชี้ชะตากรรมของบุคคลนั้น ๆ กล่าวในวงกว้างมันเป็นที่มาแห่งความทุกข์ของมนุษย์ปุถุชนทุกคน

การมีชีวิตอยู่เช่นนี้ ถ้าพูดในทางจริยธรรม ตามสมมติสัจจะ ก็อาจกล่าวได้ว่า เป็นการมีตัวตนขึ้น 2 ตน คือ ตัวกระแสแห่งชีวิตที่ดำเนินไปตามกฎธรรมชาติ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย แม้จะไม่มีตัวตนแท้จริง แต่กำหนดแยกออกเป็นกระแสหรือกระบวนการอันหนึ่งต่างหากจากกระแสหรือกระบวนการอื่น ๆ เรียนโดยสมมติสัจจะว่าเป็นตน และใช้ประโยชน์ในทางจริยธรรมได้ อย่างหนึ่ง กับตัวตนจอมปลอมที่ถูกคิดสร้างขึ้นยึดถือเอาไว้อย่างมั่นคงด้วยอวิชชา ตัณหา อุปาทาน ดังกล่าวแล้ว อีกอย่างหนึ่ง ตัวตนอย่างเราที่กำหนดเรียกเพื่อความสะดวกในขั้นสมมติสัจจะโดยรู้สภาพที่เป็นจริง ย่อมไม่เห็นเหตุให้เกิดความยึดมั่นถือมั่นด้วยความหลงผิด แต่ตัวตนอย่างหลังที่สร้างขึ้นซ้อนไว้ในตัวตนอย่างแรก ย่อมเป็นตัวตนแห่งความยึดมั่นถือมั่น คอยรับกระทบกระเทือนจากตัวตนอย่างแรก จึงเป็นที่มาของความทุกข์

การมีชีวิตอยู่อย่างที่กล่าวข้างต้น นอกจากเป็นการแฝงเอาความกลัวและความกระวนกระวายไว้ในจิตใจส่วนลึกที่สุด เพื่อไว้บังคับบัญชาพฤติกรรมของตนเอง ทำให้กระบวนการชีวิตชีวิตไม่เป็นตัวของตัวเองหรือทำตนเองให้ตกเป็นทาสไปโดยไม่รู้ตัวแล้ว ยังแสดงผลร้ายออกมาอีกเป็นอันมาก คือ ทำให้มีความอยากได้อย่างเห็นแก่ตัว ความแส่หาสิ่งต่างๆ ที่จะสอนความต้องการของตนอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และยึดอยากหวงแหนไว้กับตน โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของผู้ใดอื่น (กามุปาทาน) ทำให้เกาะเหนี่ยวเอาความคิดเห็น ทฤษฎีหรือทัศนะอย่างใดอย่างหนึ่งมาตีค่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับตนหรือเป็นของตนแล้วกอดรัดยึดมั่นทุนะถนอมความคิดเห็น ทฤษฎีหรือทัศนะนั้น ๆ ไว้ เหมือนอย่างป้องกันรักษาตัวเองเป็นการสร้างกำแพงขึ้นมากั้นบังตนเองไม่ให้ติดต่อกับความจริง หรือถึงกับหลบตัวปลีกตัวจากความจริงทำให้เกิดความกระด้างที่อ ๆ ไม่คล่องตัวในการคิดเหตุผลและใช้วิจารณญาณ ตลอดจนเกิดความถือรั้นการทนไม่ได้ที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น (ทิฏฐุปาทาน) ทำให้เกิดความเชื่อและประพฤติปฏิบัติที่งมงายไร้เหตุผลต่าง ๆ และยึดมั่นในความเชื่อความประพฤติเหล่านั้น เพราะรู้เห็นความสัมพันธ์ในทางเหตุผล

ของสิ่งเหล่านั้นอย่างลาง ๆ มัว ๆ ไม่มีความแน่ใจในตนเอง และในเวลาเดียวกัน ก็มีความห่วงใยในตัวตนปลอมที่ตนสร้างขึ้นยึดมั่นถือมั่นไว้กลัวจะต้องสูญเสียตัวตนนั้นไป จึงรีบไขว่คว้ายึดฉวยเอาอะไร ๆ ที่พอจะหวังได้ไว้ก่อน แม้จะอยู่ในรูปที่ลาง ๆ มืดมัวก็ตาม (สีลัพพตุปาทาน) ทำให้เกิดมีตัวตนลอย ๆ อันหนึ่ง ที่จะต้องคอยยึดคอยถือ คอยแบกเอาไว้ คอยรักษาทะนุถนอมป้องกันไม่ให้ถูกกระทบกระแทกหรือสูญหายพร้อมกันนั้น ก็กลายเป็นการจำกัดตนเองให้แคบให้ไม่เป็นอิสระ และพลอยถูกกระทบกระแทกไปกับตัวตนที่สร้างขึ้นยึดถือแบกไว้นั้นเองด้วย (อัตตวาทุปาทาน) โดยนัยนี้ความขัดแย้ง บีบคั้นและความทุกข์จึงมิได้มีอยู่เฉพาะในตัวบุคคลผู้เดียวเท่านั้น แต่ยังขยายตัวออกไปเป็นความขัดแย้ง บีบคั้น และความทุกข์แก่คนอื่น ๆ และระหว่างกันในสังคมด้วย กล่าวได้ว่าภาวะเช่นนี้ เป็นที่มาแห่งความทุกข์ความเดือนร้อนแก่คนอื่น ๆ และปัญหาทั้งปวงของสังคม ในฝ่ายที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์

หลักปฏิจจสมุปบาทแบบประยุกต์ แสดงการเกิดขึ้นของชีวิตแห่งความทุกข์ หรือการเกิดขึ้นแห่งการมีชีวิตอยู่อย่างมีตัวตน ซึ่งจะต้องมีทุกข์เป็นผลลัพธ์แน่นอน เมื่อทำลายวงจรในปฏิจจสมุปบาทลงก็เท่ากับทำลายชีวิตแห่งความทุกข์ หรือทำลายความทุกข์ทั้งหมดที่จะเกิดขึ้นจากการมีชีวิตอยู่อย่างมีตัวตน นี่ก็คือ ภาวะที่ตรงกันข้าม อันได้แก่ ชีวิตที่เป็นอยู่ด้วยปัญญา อยู่อย่างไม่มีความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน อยู่อย่างอิสระ อยู่อย่างประสานกลมกลืนกับธรรมชาติ หรืออยู่อย่างไม่มีทุกข์ การมีชีวิตอยู่ด้วยปัญญา หมายถึงการอยู่อย่างรู้เท่านั้นสภาวะและรู้จักถือเอาประโยชน์จากธรรมชาติ การถือเอาประโยชน์จากธรรมชาติได้เป็นอย่างเดียวกับการอยู่อย่างประสานกลมกลืนกับธรรมชาติ การอยู่ประสานกลมกลืนกับธรรมชาติ เป็นการอยู่อย่างอิสระ การอยู่อย่างเป็นอิสระ ก็คือการไม่ต้องตกอยู่ในอำนาจของตัณหาอุปาทาน หรือการอยู่อย่างไม่ยึดมั่นถือมั่น การอยู่อย่างไม่ยึดมั่นถือมั่น ก็คือการมีชีวิตอยู่ด้วยปัญญา หรือการรู้และเข้าเกี่ยวข้องจัดการกับสิ่งทั้งหลายตามวิถีทางแห่งเหตุปัจจัย

ดังนั้น ธรรมชาติของโลกและชีวิต คือกระบวนการของรูปธรรมและนามธรรม ตั้งอยู่ สลายไปตามเหตุปัจจัยของมันเอง ไม่มีตัวตนที่แท้จริง ตราบใดที่ยังมีเหตุปัจจัย กระบวนของโลกและชีวิตก็ดำเนินไป แต่เมื่อใดไม่มีเหตุปัจจัยที่สมบูรณ์ครบองค์ของกระบวนการของมันแล้ว ชีวิตก็ดับลง ท่านเปรียบเหมือนเปลวไฟที่ดับลงเพราะหมดเชื้อและขาดองค์ประกอบอื่นๆ ฉันนั้น

3. วิเคราะห์แนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดียกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่าแนวคิดนัตถิกทิฏฐิกล่าวถึงเป็นความจริงที่เสมอกันของสรรพสิ่งทั้งหลาย คือ วัตถุธาตุทั้งสี่ที่มาประกอบรวมกันเป็นสิ่งมีชีวิตและเป็นสิ่งไม่มีชีวิตต่อเมื่อแตกสลายไปจึงกลับเป็นวัตถุธาตุตามสภาพเดิมของตน ส่วนอนัตตาในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท กล่าวถึงความจริงเป็นสองลักษณะคือความจริงอย่างสมมติ เป็นความจริงที่ถูกบัญญัติขึ้นซึ่งกล่าวว่าเป็นความจริงในส่วนของโลกิยวิสัย และความจริงโดยปรมัตถ์เป็นความจริงแท้ที่เป็นความจริงตามสภาวะของสิ่งนั้นๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลาไม่คงที่และไม่มีสิ่งที่จะต้านทานการเปลี่ยนแปลงนั้นไว้ได้ เป็นความจริงที่เป็นโลกุตตระ

แนวคิดนัตถิกทิฏฐิกล่าวถึงความรู้อย่างโลกิยวิสัยหมายถึงความรู้ที่รับรู้ได้เพียงทางประสาทสัมผัสเท่านั้น ซึ่งเป็นกระบวนการรับรู้ต่อสิ่งที่เข้ามากระทบเพียงภายนอก ลัทธิจารวากจึงปฏิเสธการรับรู้ที่เกิดขึ้นทางจิต การที่มิได้รับรู้ถึงจิตซึ่งเป็นตัวกำหนดความรู้ที่แท้จริงนั้น จึงทำให้ลัทธิจารวากปฏิเสธคุณค่าทางจิตและมุ่งแสวงหาแต่ความสุขสบายในปัจจุบันโดยไม่ได้ต้องคิดถึงวันพรุ่งนี้

แนวคิดนัตถิกทิฏฐิเป็นปรัชญาที่กล่าวถึงวัตถุและให้ความสำคัญแก่วัตถุความคิดเรื่องวัตถุนิยมของปรัชญานี้เป็นเรื่องของพวกวัตถุนิยมที่ไม่มีความเชื่อถือในคัมภีร์พระเวทอย่างที่พวกพราหมณ์นำมากล่าวอ้าง ได้ยอมรับนับถือว่า วัตถุ หรือสสารเท่านั้นเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง สามารถที่จะสัมผัสจับต้องได้ แม้จิตซึ่งเป็นตัวรู้นั้นเป็นคุณภาพที่เกิดขึ้นเพราะการรวมตัวของวัตถุธาตุทั้งสี่ คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ ซึ่งเป็นส่วนประกอบของสสารหรือเป็นวัตถุ ส่วนพวกจิตนิยมก็ถือว่า จิตหรือวิญญาณเท่านั้นเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง วัตถุหรือสสารก็มีสภาพเป็นจิต จิตเป็นผู้สร้างขึ้น สสารเป็นสิ่งที่มีรูปร่างมีขนาดไม่มีวิญญาณ ไร้สำนึก ไม่กินที่ สสารและจิตแตกต่างกันจนไม่สามารถจะเปลี่ยนกลับไปมาได้

อิทธิพลแนวคิดแนวคิดนัตถิกทิฏฐิ เปรียบเทียบได้กับพฤติกรรมที่หลงระเริงใน รัก โลภ โกรธ หลง และการแสวงหาความสุขไม่รู้จักอิ่มของคนในสังคม ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งแนวคิดนี้จัดเป็นพวกวัตถุนิยมรุ่นแรกของโลก และเป็นแนวคิดที่เป็นอุจเฉททิฐิซึ่งเป็นอันตรายแก่สังคมและโลกมาก เพราะถ้าถือตามความเชื่อลัทธิจารวากนี้ก็จะแสวงหาความสุขอย่างไม่รู้จักพอ โดยไม่คำนึงถึงสิ่งใด ไม่มีขอบเขต ไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายและศีลธรรม ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนอย่างไรก็ไม่สนใจ ขอให้ตนเองมีความสุขมากที่สุดเท่านั้น ซึ่งเปรียบได้กับคนในยุคโลกาภิวัตน์ที่มุ่งแสวหาความเจริญทางวัตถุจนลืมนึกถึงศีลธรรมจริยธรรมอันดีงาม เมื่อต้องการหาความสุขให้ตนเองมากขึ้นเพียงไร ก็ยิ่งทำให้มีความเห็นแก่ตัวมากขึ้นเพียงนั้น คนที่มีความเชื่อแบบอย่างจารวากก็จักไม่รู้จักอิ่ม ไม่รู้จักพอ จนกว่าจะตาย

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์แนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดียกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท” ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็นจึงนำประเด็นที่น่าสนใจเหล่านั้นมาเพื่อการอภิปรายผลดังนี้

1. นัตถิกทิฏฐิ คือ ความเห็นว่าขาดสูญ เป็นมิจฉาทิฏฐิ (ความเห็นผิด) ที่ปฏิเสธชีวิตและโลกหลังความตาย กล่าวคือ ทิฏฐิเช่นนี้มีความเห็นว่า อัตตาเป็นเพียงการประชุมของธาตุทั้ง 4 ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ เท่านั้น เมื่อตายไปแล้วก็จบสิ้นลง ภพ ภูมิ รวมทั้งโลกนี้เมื่อสูญสิ้นก็ไม่เกิดอีก จึงไม่มีความยินดีในภพภูมิใดเลย ดังนั้นการกระทำทุกอย่างทั้งดีและชั่วไม่มีผลใด ๆ ทั้งสิ้น ชีวิตมีอยู่เพียงชาตินี้ชาติเดียวเท่านั้น เป็นต้น สอดคล้องกับ (นงเยาว์ หนูไชยะ ณ กาฬสินธุ์, 2544) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิด เรื่อง มิจฉาทิฏฐิในพระพุทธศาสนาเถรวาท” โดยกล่าวถึง อุจเฉททิฏฐิ สรุปความว่า

แนวคิดอุจเฉททิฏฐิ คือ ความเห็นว่า อัตตาและโลก หลังจากตายแล้ว ขาดสูญ พินาศ ไม่เกิดอีก และเป็นแนวความคิดที่ปฏิเสธผลของการกระทำทุกอย่างที่จะได้รับทั้งชาตินี้และชาติหน้า ปฏิเสธความดีความชั่ว ปฏิเสธนรก สวรรค์ ไม่มีการเวียนว่ายตายเกิด ไม่มีผีสางเทวดา สัตว์ในโลกอื่นที่จะมาเกิดในโลกนี้ หรือสัตว์ในโลกนี้ จะมาเกิดในโลกอื่นไม่มี เพราะหลังจากตายแล้ว ทุกอย่างขาดสูญหมด ปฏิเสธอภิญญาญาณ และปฏิเสธผลของการทำพลีกรรมต่าง ๆ สัตว์ทุกชนิด ทุกจำพวกมีอยู่ เป็นอยู่แต่เพียงชาตินี้เท่านั้น ชาติหน้าไม่มี โครงสร้างของมนุษย์ทุกคนประกอบด้วยธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม เพราะฉะนั้นมนุษย์จึงเป็นเพียงผลที่เกิดจากการรวมตัวกันของธาตุทั้ง 4 เมื่อตายแล้วร่างก็สูญสลายกลายเป็นธาตุ 4 ธาตุ ไม่มีภพหน้า ไม่มีการเกิดใหม่ ธาตุแต่ละอย่างก็กลับคืนสู่ธรรมชาติตามเดิม จิต (วิญญาณ) หรืออาตมันไม่ได้เป็นสิ่งเอกเทศต่างหากจากร่างกาย

2. พุทธปรัชญาเถรวาท แสดงหลักอนัตตา เพื่อแย้งหลักอัตตาในความหมายปรมัตถ์ของศาสนาเทวนิยม แสดงความไร้เหตุผลรองรับของทฤษฎีอาตมันหรืออัตตาในศาสนาเทวนิยม ทฤษฎีอนัตตาในพระพุทธศาสนามีนัยครอบคลุม 3 กรอบ คือ 1) อนัตตาที่มีนัยครอบคลุมเฉพาะขันธ์ 5 2) อนัตตาที่มีนัยครอบคลุมสังขตธรรมทั้งหมด 3) อนัตตามีนัยครอบคลุมอสังขตธรรมคือนิพพาน สอดคล้องกับ (พระชาญชนก ยโสธโร, 2559 : 83) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมในอนัตตลักขณสูตร” พบว่า ไตรลักษณ์ ชื่อว่าเป็นหัวใจสำคัญในด้านความตระหนักที่เป็นความจริง ความเห็นตามสภาวะที่เป็นจริงเรียกว่า ยถาภูตญาณทัสสนะ เป็นญาณที่เกิดในญาณ ชื่อว่า กังขาวิตรณวิสุทธิ เป็นปัญญาญาณที่เห็นขันธ์ 5 โดยสมุฏฐานของรูปกับนามเป็นไปในกฎแห่งธรรมดาหรือสามัญลักษณะประกอบด้วยสมุฏฐานปัจจัยของสภาวธรรมเหล่านั้น ความรู้ในเหตุและผลเป็นปัญญา ความเป็นจริงของสรรพสังขารธรรมนั้นการแสดงปัจจัยอันสืบเนื่องกันเพื่อพิจารณาความเป็นไปแห่งรูปนามในอริยสัจ 4 บ้าง ได้แก่ ความเกิดขึ้นแห่งตัณหา เป็นที่มาแห่งทุกข์ ความดับแห่งปัจจัยเหล่านั้น เป็นความรู้ความดับทุกข์ การดำเนินในข้อให้ถึงความดับทุกข์ คือ ปัญญาเพื่อการออกจากทุกข์และความดับทุกข์ เป็นต้น

3. แนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดีย เป็นปรัชญาที่ยึดมั่นในวัตถุนิยม ปฏิเสธความเชื่อคัมภีร์พระเวทและพิธีกรรมของพราหมณ์ ปรัชญาจารวาก มุ่งสอนให้คนแสวงหาวัตถุ และกามเสพสุขทางเนื้อหนัง เพราะเชื่อว่าคนเกิดมาชาติเดียว ตายแล้วสูญ ไม่มี โลกหน้า ไม่มีนรก ไม่มีสวรรค์ ไม่มีความดีความชั่ว มีแต่ปัจจุบันเท่านั้น แนวคิดนัตถิกทิฏฐิมีแนวคิดว่า ความจริงต้องพิสูจน์ได้ทางประสามสัมผัสเท่านั้น ปฏิเสธความเชื่อในคำสอนทั้งหมด แนวคิดนัตถิกทิฏฐิสอนให้คนแสวงหาความสุขสำราญ โดยเฉพาะความสุขทางเนื้อหนังให้เต็มที่ ขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น แนวคิดนี้เป็นการทำลาย ศีลธรรมอันเป็นการประพฤติปฏิบัติที่ดีงามของสังคมโดยทั่วไป สร้างปัญหาใหม่ให้เกิดขึ้นแก่สังคม ปัจจุบันจึงได้หาแต่ความสุขทางทุนนิยม เพื่อให้ตนได้ความสุขเหนือกว่าคนอื่น ดังนั้น ทุนนิยม บริโภคนิยม เกิดความโลภในความสุข ความสบาย จึงตกเป็นทาสของความสุขโดยไม่รู้ตัว

ความสุขประเภทนี้ เป็นความสุขขั้นโลกิยะสุข จึงไม่ต่างไปจากความสุขของสัตว์ทั้งหลายทั่ว ๆ ไป ตามที่พึงเป็นไปซึ่งสอดคล้องกับ (วนิดา เศาภายน, 2547 : 26) ที่ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์อุจเฉททิฏฐิในพระพุทธศาสนาเถรวาท ศึกษาเฉพาะกรณีที่ปรากฏในวรรณคดีไทย พบว่า แนวความคิดของพวกนัตถิกทิฏฐิ แสดงให้เห็นว่าเป็นความเห็นที่ปฏิเสธความไม่มีแห่งผลของการกระทำทุกอย่าง กล่าวคือ เมื่อกระทำเหตุไปแล้ว ถือว่าไม่มีผลของการกระทำนั้นๆ เพราะฉะนั้น การทำความดี หรือความชั่ว ก็สักแต่ว่ากระทำเท่านั้น แต่ไม่มีผลของความดีชั่ว เพราะลัทธินี้ เชื่อว่า ผลของการให้ผลของการบูชา เคารพสักการะ กราบไหว้ หรือ การเซ่นบวงสรวง ผลของกุศลกรรม อกุศลกรรมทุกอย่างเป็นเรื่องของคนโง่บัญญัติไว้ เป็นต้น

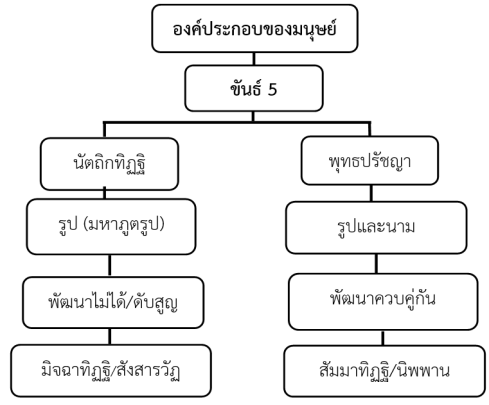
ข้อเสนอแนะ

1. ควรทำวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบวัตถุนิยมในปรัชญานัตถิกทิฏฐิกับทุนนิยมในโลกปัจจุบันมีความขัดแย้งกันหรือคล้อยตามกันอย่างไร

2. ควรทำวิจัยเรื่อง การใช้ชีวิตแบบมีวัตถุนิยมเป็นที่พึ่งและการอยู่อย่างไม่พึ่งวัตถุนิยมประเภทไหนมีความสุขที่แท้จริงมากกว่า

องค์ความรู้ใหม่

จากการทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์แนวคิดนัตถิกทิฏฐิในปรัชญาอินเดียกับหลักอนัตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท ทำให้ได้องค์ความรู้ว่า ชีวิตมนุษย์ประกอบด้วยขันธ์ 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ โดยสรุป ได้แก่ รูป และ นาม ถ้ามองแบบกลุ่มนัตถิกทิฏฐิ จะพบว่า มีเพียงรูปเท่านั้นที่เป็นอยู่และดำเนินไป จึงปฏิเสธเบื้องหลังแห่งการตายเพราะรูปคือ ธาตุ 4 จะแตกสลายกลับคืนสู่สภาวะเดิม แต่ถ้ามองแบบพุทธปรัชญาจะพบว่า รูปเป็นที่อาศัยอยู่ของนามขันธ์ทั้ง 4 ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เมื่อได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องแล้วก็จะบรรลุเป้าหมายสูงสุด ดังแผนภูมิภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

กีรติ บุญเจือ. (2541). ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

นงเยาว์ หนูไชยะ ณ กาฬสินธุ์. (2544). การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเรื่องมิจฉาทิฏฐิในพระพุทธศาสนาเถรวาท. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วนิดา เศาภายน. (2547). การศึกษาเชิงวิเคราะห์อุจเฉททิฏฐิในพระพุทธศาสนาเถรวาท ศึกษาเฉพาะกรณีที่ปรากฏในวรรณคดีไทย. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2539). นิพพาน – อนัตตา. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

พระมหาสมจินต์ สมฺมาปญฺโญ (วันจันทร์). (2544). พุทธปรัชญาสาระและพัฒนาการ. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระชาญชนก ยโสธโร (ชาญทางการ). (2559). การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมในอนัตตลักขณสูตร. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.